

Rehan Nişanyan: Kazazyanların Varlık Vergisi Hatıraları

Posted on 28/11/2019

Varlık günlerini konuşuyorduk annemle. Kasım 1942’de Varlık Vergisi çıkarıldığında 13 yaşındaydı, şimdi ise 90. Aile dostu Sait Çetinoğlu’nun kendisine hediye etmiş olduğu “Varlık Vergisi 1942-1944: Ekonomik ve Kültürel Jenosid” isimli kitabını karıştırıyor, zamanın ırkçı karikatürleri kanımızı donduruyor ve tabii kitapta bulunan dedem Ohannes Kazazyan’ın Aşkale’de çekilmiş resmine bakıyorduk.

“Yazayım hatırladıklarımı,” dedim.

Detaylarıyla anlattıktan sonra “Boşver” dedi “yazma. Başımıza bir iş gelir, kızdırmayalım, yanlış anlaşılmasın.” O gece uyuyamamış, yazarım da başımıza bir bela gelir endişesiyle.

Sait’in kitabında 94 yaşında bir kadının bu ezeli korkuyu yansıtan aynı sözlerini görünce yazmaya karar verdik. (““Siz bunları yazacak mısınız?” diye sordu, evet cevabını duyunca da, “Bundan dolayı başıma bir iş gelir mi?” diye sordu.” S.13) Aşağıdakiler annem Sona ve o zaman 11 yaşında olan kız kardeşi Rita’nın hatıraları.

Babaları Ohannes Kazazyan, namı diğer Camcı Onnik’in Karaköy Kürekçiler caddesi üstünde işlek yerde büyükçe bir cam ve ayna dükkânı ve atölyesi varmış. Sabah 6 treniyle Samatya’daki evinden işe gider akşam 6’da dönermiş. Alın teri ve çalışkanlığıyla dört çocuklu ailesini geçindirir, hiçbir şeyden mahrum bırakmazmış. Havyar dahil! Rus gemilerinde çalışmış 15 yaşında babasını kaybettikten sonra, annesi ve kız kardeşini geçindirmiş. Orada arkadaş olduğu bir Rus her sene bir kavanoz havyar gönderirmiş. Kartal doğumlu olan Onnik daha sonra Yahudi bir camcının yanında çırak olarak işi öğrenmiş,

annemin dediğine göre “Yavudice” de öğrenmiş ve zamanla kendi işini açmış. Toplumda çok sevilir, evde biraz korkulur, Pazar günleri kilise ve cemaat işlerinde gönüllü çalışmış.

1942’de 20 tasagark (20 kur’a) askerlikten dönüşünden kısa bir süre sonra bu sefer de Varlık Vergisi zulmü başlar. Sona ve Rita verginin tam miktarından emin değiller; 150,000 veya 250,000 lira gibi hatırlıyorlar. Her halükârda işletmenin değerinin belki yüz katı bir vergi. Ailenin erkekleri oturur konuşur: çare yok Aşkale’ye sürgüne gidilecek. Dükkân, içindeki tüm alet ve edevatla birlikte elden gider.

Yedi kişilik aile - anneannemin babası da onlarla oturur - Samatya’da büyük bir evin üst katında kirada otururlar. Rum olan ev sahipleri Eleni ve Yorgo kardeşlerle sadece komşu değil can dostudurlar. Çocuklar onlardan su gibi Rumca öğrenmiş, Yorgo ise bir Anadolu Kolejinde gitmiş olduğundan mükemmel Ermenice bilir; bazen ablaları Silva’nın Ermenice derslerine bile yardım edermiş. Hasköylü olan anneannem Bercuhi ise genç kızlığında yanına dikişe gittiği bir Rum terziden öğrenmiş Rumcayı.

Onnik hiç olmazsa ev eşyalarının iyilerini hacizden kurtarmanın bir yolunu bulur. Evin bodrum katının mahzen olarak kullanılan büyücek bir bölümünde duvar örerler ve değerli olabilecek mobilyaları, piyanoyu vs. arkasına yığarlar. Halıları bacada saklarlar. Dışarda haciz memuru için ise sadece eski püskü eşyalar bırakılır. Bunların hepsi gider haraç mezat satılmak üzere, piyanonun nota sehпасına varıncaya kadar. Çocuklar bırakılan bir iki şiltede ikişer ikişer yatarlar.

Onnik Kazazyan Aşkale’ye sevkinden önce diğer tutuklularla birlikte Sirkeci garında, hangar gibi bir yerde bekletilir günlerce. Çocuklar her gün okul çıkışı bu “kamp” a giderler babalarını görmeye.

Aşkale’deki çalışma kampında ise taş kırmakta çalıştırılırlar. Çok soğukmuş diye haber gelir. Parka gönderirler bir tanıdık vasıtasıyla ve içine biraz para dikerler yiyecek alabilsin diye.

Digin Boşnakyan gelir anneleri Digin Bercuhi'ye teşekkür etmeye, ne kadar minnettar olduğunu söylemeye çünkü Müsü Onnik kendi yaşlı ve kalp hastası olan kocasına çok yardım edermiş sürgünde. Bir gün de yine gelir Digin Boşnakyan, belki gazetede ki ilanı görmemişlerdir, bir an önce haber versin diye. Yeni bir varlık vergisi biçilmiş Ohannes Kazazyan'a. Bir şirkette küçük bir yatırımı olduğunu bulmuşlar.

Haciz memurları yine eve dalar. Anneannem gafil avlanır. Evde bir miktar para vardır günlük ihtiyaçları için; paraya el konsa dört çocukla aç kalacaklar. Ev sahibesi Eleni aşağıdan yardıma yetişir. Anneannemin dikiş makinesi ortadadır tam o sırada. Eleni makineyi tutar ve "bu makine benimdir beyefendi," der kesin bir sesle. Sonra da "siz şöyle buyurun paşam," "böyle buyurun efendim," diyerek cilveli hareketler ve laf kalabalığı ile memurun dikkatini başka tarafa çeker. Anneannem Bercuhi parayı merdivenlerden aşağı fırlatır. Merdiven dibinde Yorgo'nun karısı Atanasia parayı kapar ve uygun bir yere saklar. Böylece o karanlık seneyi sağ salim atlattıkları mümkün olur. Babalarının yokluğunun üzüntüsü ve akıbeti hakkında korku ve endişe haricinde hayatlarını normale yakın sürdürürler.

Birgün okulda Rita'ya "babam dönmüş" derler, ağlamaya başlar. 44 yaşında çökmüş, ihtiyarlamış, zayıflamış, solmuş bir baba döner Aşkale'den. Yüz hatları değişmiş, kasvetlidir çehresi. Bir sene çalışmaz, evde oturur.

Nihayet dehliz gibi bir ara sokakta eskisinden çok daha küçük bir camcı dükkânı açar. Yine ekmeğini taştan çıkararak yavaş yavaş belini doğrultur. Masa ve sehpa'nın üstünü kalın camla kaplama modası Camcı Onnik'e yarar, mobilyacılarla çalışır ve zamanla işleri düzelir. 1950'lerde Kurtuluş'a taşınırlar daha 'modern' bir semt olduğu için. Ondan birkaç sene sonra Eleniler Yunanistan'a göçer. Onnik Kazazyan 1964'te vefat eder. Oğlu 1970'lerde, kızları ise 1980'lerde aileleriyle birlikte Kanada'ya göçerler.

Kaynak: hyetert.org

